

Soruşturma Evresinin Tanımı, İşlevi, Özellikleri, Ülkemizdeki Tarihçesi

Bilge Burhanettin GÜLCÜ¹

¹YL Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, bilgeburhanettingulcu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9654-443X

Geliş Tarihi/Received

14.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted

06.02.2024

e-Yayın/e-Printed

08.02.2024

ÖZET

Bu çalışmamızın amacını; soruşturma evresinin tanımını yapmak, işlevi, özellikleri, ülkemizdeki tarihçesini incelemek oluşturmaktadır. Soruşturma, şüphelinin eylemleri çerçevesinde dereceye göre suç işlendiği izlenimi perspektifinden kovuşturmaya gerek duyulmadığına dair karar neticesi ya da iddianamenin kabul edilmesi ile sona eren ceza muhakemesi sürecinin ilk basamağıdır. Bu bağlamda bu aşama, ceza yargılamasının süjeleri hakkında tesis edilecek tüm işlem ve kararlara öncül bir aşama olması nedeniyle önem taşımaktadır. Yetkili makamlar tarafından suç haberinin alınması ile başlayan soruşturma evresinin etkin ve verimli şekilde yapılmasıyla; kovuşturma evresi için hazırlık yapılarak suç olarak değerlendirilen fiile yönelik deliller toplanmakta ve kovuşturmanın verimli bir şekilde yapılması sağlanmaktadır. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturmanın sonuçlandırılmasında bir takım husus/kavramların ele alınması, anlaşılması ve tartışılmasının daha kolay hale getirilmesi açısından çalışma dâhilinde; birinci bölümde soruşturma ve soruşturma evresi kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde ise tarihî süreç içerisinde ceza muhakemesi sistemleri perspektifinden soruşturma konusuna yer verilmiştir. Üçüncü bölüm olan son bölümde ise soruşturma evresinin özelliklerinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soruşturma, Soruşturma Evresi, Türk Ceza Muhakemesi Kanunu, Kovuşturma

Definition, Function, Features Of The Investigation Phase, Its History In Our Country

ABSTRACT

The purpose of this research consists of the definition of the investigation phase, its function, characteristics and the history of it in our country. The investigation is the first step of the criminal procedure process that ended with the adoption of the indictment or the adoption of the indictment. In this context, this stage is important because it is a pioneering stage for all transactions and decisions to be established on the subjects of the criminal proceedings. With the effective and efficient way of the investigation phase that started with the news of the crime by the authorities, preparation for the prosecution phase is made and evidence for the act considered as a crime is collected and the prosecution is provided efficiently. In order to make it easier to address, understand and discuss a number of issues/concepts in the conclusion of the investigation in the Code 5271. In the first part, the concepts of investigation and investigation phase are explained. In the second part, the investigation is included in the historical process from the perspective of Criminal Procedure Systems. In the last section, the third section, the characteristics of the investigation phase are mentioned.

Keywords: Investigation, Investigation Phase, Turkish Criminal Procedure Law, Prosecution

GİRİŞ

Ceza Muhakemesi Kanunu madde 2'ye göre suç şüphesinin yetkili makamlar tarafından öğrenilmesi ile iddianamenin kabul edilmesi arasında geçen süreye soruşturma evresi denir. Soruşturma süreci kovuşturma süreci için hazırlık yapılan, suç olarak kabul edilen fiil ve olaya ilişkin delil ve emarelerin araştırıp kovuşturmanın nitelikli bir şekilde yapılmasını sağlayan bir süreçtir.

Tarihi süreçte soruşturma evresi farklı şekillerde ele alınarak günümüze gelmiştir. Bazı dönemler soruşturma sürecine hiç yer vermemiş, bazı dönemlerde ise kısa süren bir olgu olarak görülüp kovuşturma öncesi kısa süren bir süreç olarak karşımıza çıkmıştır. Yine soruşturmayı yapan kişiler de dönemden döneme farklılık arz etmiştir.

Tarihi süreç içerisinde soruşturma evresi; itham sistemi, tahkik sistemi, iş birliği sistemi görüşlerine göre şekillenmiştir. Devletlerin uygulamış olduğu hukuk sistemlerine göre bu süreç uygulanmıştır.

Suç şüphesinin öğrenilmesiyle başlayan soruşturma evresi yazılı ve gizli olarak yürütülür. Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülen bu evre dağınıktır ve belli bir kurala bağlı olarak yürütülmez.

Çalışma dâhilinde soruşturma evresi ele alınmış, soruşturma evresinin özelliklerinden bahsedilmiş, tarihi süreç içinde soruşturma konusuna değinilerek ülkemizdeki tarihçesine yer verilmiştir.

1. Soruşturma ve Soruşturma Evresi Kavramları

Soruşturma; türevleri sor, sorgula, teftiş biçimleri olan, sormak fiilinin kökünden türetilmiş Türkçe bir isim, fiil ve kelimedir (Korkmaz, 2009:134).

Soruşturma, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde, ilgili kişilerden veya tanıklardan bilgi toplamak, bir meseleyi araştırmak ve bir meseleyi çözmek amacıyla devlet veya yargı organı tarafından yürütülen araştırmadır. Ek olarak soruşturma birçok kişiye ne öğrenmesi gerektiğini dikkatlice sormak olarak tanımlanmaktadır. Soruşturma, CMUK'ta soruşturma kelimesinin karşılığı olarak kullanılır ve kanun yürürlükteyken bir şeyin hakikatini araştırır, onun gerçek olup olmadığını ortaya çıkarır veya bir şeyin gerçek olduğunu ispatlar (Gündoğdu ve Adıgüzel, 2011: 304).

Soruşturma tanıklardan bilgi toplama işi anlamına gelir. Hem teknik resmi soruşturmalar hem de maddi yönlelere ilişkin soruşturmalar olarak sorunların ve soruşturmaların önemini açıklığa kavuşturulması bu sürece dâhildir. CMK, bir şüphenin ortaya çıkarılmasından kanuna uygun olarak yetkili bir makam tarafından iddianamenin alınmasına kadar geçen aşamalar olarak tanımlanan bir soruşturmanın, yalnızca teknik veya biçimsel anlamını içerir.

Öğretide, Türk Ceza Muhakemesi Hukuku açısından soruşturma kavramı için kavramın hem şekli yönüne hem maddi yönüne veya bunlardan yalnızca birine yönelik farklı tanımlamalar yapılmıştır (Öztürk vd., 2013: 578).

Soruşturma, ceza yargılamasında, yani bir suçtan şüphelenildiğinde gerçeklerin açıklığa kavuşturulmasının ilk adımdır. Soruşturma aşamasında, Cumhuriyet savcısı ceza mahkemesinde cezai bir uyuşmazlığın ortaya çıkıp çıkmadığını kontrol etmektedir. Yani kovuşturma aşamasına hazırlık aşaması olarak soruşturma aşamasında, ceza mahkemesinde bir ceza davası olup olmadığını tartışmak mümkündür. Böyle bir iddia ileri sürülemezse soruşturma aşaması, kovuşturmayla yer olmadığına karar verilmesi ile sona ermektedir. Mümkünse, bu tür durumlar mahkeme hazırlayıp cezai kovuşturmayı devraldığına sona ermiştir (Özen, 2017: 585; Ünver ve Hakeri, 2017: 486).

2. Tarihî Süreç İçerisinde Ceza Muhakemesi Sistemleri Perspektifinden Soruşturma

Soruşturma aşamasının özelliklerini netleştirmek için öncelikle ceza muhakemesi sistemini tarihsel arka planından açıklamak gerekmektedir.

2.1. İtham Sistemi

Ceza adaleti sistemi, suçun mağdura karşı bir eylem olduğu, ancak cezanın yalnızca mağduru veya toplumu etkilediği sorununu ele alacak şekilde gelişmiştir. Böylece bir suçun cezasının sadece mağduru ilgilendirdiği konusunda bir anlaşmaya varılmış ve bu anlaşma suçun şahsi olarak itham alınması ilkesine ve mağdurun cezasının toplumu da etkilediği fikrine yol açmıştır. Bu noktada suçluları cezalandırmanın toplumu etkilediği anlayışı, suça bulaşın ya da karışmanın toplumun tüm üyeleri tarafından benimsenmelidir. Kısaca şöyle denilebilir; suç mağdurlarını kovuşturma yetkisi topluluğa devredilerek, suç toplumu etkilediğinde bu yetkilere sahip olanların erişimi genişletilmiştir (Kunter, 1989: 63).

Suçlama, yargıçların resen ceza davası açamayacağı anlamına gelmektedir. Bu, davanın başlatılmasının hâkime sunulan anlaşmazlığa bağlı olduğu bir sistemdir. Bu sistemde hâkimin resen ispat yetkisi yoktur; ancak davacı ve davalının sunduğu delillere dayanarak eşit şartlarda hüküm vermek hâkime kalmıştır (Taner, 1950: 9). Bu hâkimin işinin pasif doğası, davacılar ve avukatlar arasında çatışma yaratmaktadır ve bu durum tartışmanın ana ilkelerinden birdir.

İtham sisteminin bu noktadaki avantajı ise; savcılar ve sanıkların hâkim önünde eşit olması ve böylece nihai bir karar verilene kadar sanıkların özgürlüklerinden yoksun bırakılmamasıdır. Kovuşturma sisteminin diğer olumlu yönleri; sürecin açık, sözlü ve yüz yüze olması ve çürütücü delillerin hâkim karşısına çıkmadan toplanmasıdır (Eryılmaz, 2012: 66).

İtham sisteminin güçlü ve zayıf yönleri vardır. Davacı ile savunma arasındaki iddialar açık ve çelişkilidir ve davalı delilleri reddetmekte veya değiştirmekte özgürdür ve delil yok etme hakkı vardır. Hâkimin delil yetersizliği ve bir takım sebeplerden dolayı, yalnızca taraflarca sunulan delillere dayanarak kovuşturma yürütmemeye karar verdiği durumları bulunabilir. Bu ayrıcalık kötüye kullanılabilir veya aşırı şekilde kullanılma durumu yaratabilir. Bu yetkinin bir kişi tarafından aşırı kullanılması veya kötüye kullanılması sanığa saldırı teşkil eder ve mahkemeyi de bağlamaktadır. Bu sistem günümüzde Anglo-Sakson yasalarına göre yapılmaktadır (Kunter, 1989: 35).

2.2. Tahkik Sistemi

Soruşturma sisteminde savcılar ve müdafiler eşittir ve hâkimler bu durumda pasiftir. Bu sistemde hâkimler, suç işlendiği haberini aldıklarında resen işlem başlatabilmektedirler. Yargıçlar, davacıların ve avukatların ifadeleri ile bağlı olmayıp, yargılamanın başlangıcında iddialarını destekleyecek deliller sunma yetkisine sahiptir (Kunter, 1989: 36; Taner, 1950: 11-12). Soruşturma sisteminde hâkimin rolü kovuşturma yapmak, soruşturma yürütmek ve karar vermektir. Bu sistemde düşünceler gizlenir, yazılır ve yokmuş gibi nitelendirilir. Sanıklar yargılamaya aktif olarak katılmamışlardır, aksine pasif bir durumdadır. Nitekim sadece sanığın ifadesi alınmakta ve yargılama olaysız devam etmektedir. Çeşitli dava türleri için önceden belirlenmiş delilleri toplamak ve yargılama sonunda sanığı beraat ettirmek veya mahkûm etmek için hâkimin bu delillere dayanarak doğru kararı vermesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, soruşturma sistemi kanıt olmamakla birlikte yargıçlar, kanıtları değerlendirirken iyi muhakeme kullanmaktadır. Aksine bu süreçte hukuktaki ispat sistemi geçerlidir (Kunter, 1989: 65; Toroslu ve Feyzioğlu, 2021: 43).

Bu süreçte hâkimler, savcılar veya savunma avukatları ne derse desin, iddialarını desteklemek ve gerçeği ortaya çıkarmak için kanıt toplamak zorundadır. Bu sistemin bir avantajı sürecin gizliliğinin delilleri yok etme olasılığını ortadan kaldırmasıdır (Erem, 1971: 65; Taner, 1950: 12).

Tahkik sisteminin soruşturmadaki en büyük dezavantajı, sanığın herhangi bir güvenceye sahip olmamasıdır. Öyle ki bu bağlamda çoktan kararını vermiş gibi delilleri toplayan ve mahkemeyi

yöneten hâkim, sanığın meşru müdafaa hakkının resmen tanındığı ortaya koymaktadır. Avukatın savunmaları ve ikna kabiliyeti hâkimi etkileyeceğinden sanığın bir müdafiden yararlanma hakkı bulunmamaktadır. Tahkik sistemi, Orta Avrupa Krallıklarının oluşturduğu ve fıkıhta geliştirilen mutlak yetçi rejimden kaynaklanmaktadır. Bu sistem kilise hukuku çerçevesinde gelişmiştir.

2.3. İş Birliği Sistemi

Bu sistem itham ve tahkik soruşturma sisteminin olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak için getirilmiştir. Bu sistemi kullanma sürecinde hem kovuşturma sisteminin hem de soruşturma sisteminin özelliklerini görebiliriz. İki aşamalı gerekçelendirme; ilk soruşturma, birinci aşama özellikleri, gizli, yazılı ve gıyabında olması tahkik sisteminden gelmekle birlikte; kamusal, sözlü ve kişisel özellikleri itham sisteminden gelmektedir ki iki sistemin karmasıdır denilebilir. İşbirlikçi sistemlerde, suçlama sistemlerinde olduğu gibi, suçlamaların herkes tarafından yüklenilebileceği anlayışı, toplum yararına terk edilmektedir. Ancak, devlet kamu kurumları tarafından uygulanması onaylanmıştır ve toplum adına dava açan ve yargılama sonucunda hüküm veren kişinin aynı kişi olduğu varsayılmaz. Bu bağlamda Cumhuriyet Savcılığı, toplum adına soruşturmaya öncülük edecek bir kamu kurumu olarak kurulmuştur. Savcının şüphesi altındaki davaları soruşturabilenler, yani resen bakamayan hâkimler, davacı veya müdafî tarafından sunulan delillerle bağlı olmadıkları için kovuşturma sisteminden farklı bir konumdadırlar. Delilleri vicdanına göre yargılamak ve değerlendirmek konusunda serbest bırakmakla birlikte işbirliği sisteminde hüküm verme süreci de kovuşturma/soruşturma sisteminden farklıdır. Bu sistemde kovuşturma, resmi unvanlı Cumhuriyet savcıları, kamu görevlisi olmayan görevliler, yine kişi veya toplumdaki oluşmuş bir savunma organı ve kişi veya toplumdaki oluşmuş bir dava merciinden oluşur (Kunter, 1989: 66; Toroslu ve Feyzioğlu, 2021: 43).

Bu sistemin en önemli özelliği iddia ve yargılama makamlarını birbirinden ayırmasıdır. Ayrıca masumiyet karinesi kabul edilmesiyle yargılama sistemi; iddia, savunma ve yargılama olmak üzere üç basamağa ayrılmıştır.

2.3.1. Değerlendirme

İş birliği sisteminde, CMK'da tanınan ayrımlar dikkate alınarak, asıl ve nihai soruşturmalar, prosedürlerin ayrıldığı iki aşama, soruşturma ve kovuşturma olarak adlandırılabilir. Bu durumda, işbirlikçi sistemin soruşturma aşamasının, soruşturma sistemlerinin gizlilik ve yazılı biçim özelliğine sahip olduğunu görebiliriz (Erem, 1971: 67). Ayrıca işbirliği sisteminde iddia makamı olan savcı, yargılama makamı olan hâkim ve savunma makamlarının katılımı ile işbirliği içinde yargılama gerçekleşir.

2.4. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresinin Tarihçesi

İslamiyet kabul edilmeden önceki Türk Devletleri ile ilgili eldeki kaynaklara göre soruşturma evresi ile ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır.

İslamiyet'in kabul edilmesi ile yargı devletin en önemli görevlerinden biri haline gelmiştir. İslâm ceza hukukunda itham sistemi kabul edildiği için günümüzdeki gibi soruşturma yapan ayrı bir kurum bulunmamaktaydı. Osmanlı Devleti'nde Savcılık kurumunun kurulması Avrupalılaşma yani Tanzimat Dönemi sonrasında başlamıştır. Ancak günümüzdeki gibi soruşturma evresini oluşmamıştır.

Soruşturma evresi Cumhuriyet Dönemi'nde; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda 1985 yılında yapılan değişiklik öncesi, sonrası ve Ceza Muhakemesi Kanunu olarak üç dönemde inceleyebiliriz. CMUK'ta 1985 değişikliğine kadar soruşturma; ön soruşturma ve son soruşturma olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ön soruşturma ise hazırlık soruşturması ve ilk soruşturma olarak iki başlıkta yer almıştır. Ceza Muhakemesi, CMUK'ta 1985 yılında 3206 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonrası hazırlık soruşturması ve son soruşturma olarak iki evreden oluşmuştur. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ceza muhakemesi sürecini soruşturma ve kovuşturma olarak ikiye ayırarak CMUK'ta

bulunan hazırlık soruşturması ve son soruşturma terimlerine son vermiştir. CMK soruşturma evresini savcı merkezli olarak düzenlenmiş ve bütün soruşturma yetkilerini Cumhuriyet savcısında toplamıştır.

3. Soruşturma Evresinin Özellikleri

Soruşturma aşamasının sonunda şüpheyi haklı çıkaracak yeterli delil varsa iddianame hazırlanır ve ileri soruşturma belgelerinden oluşan soruşturma dosyası ceza kovuşturması için mahkemeye sunulur. Soruşturma evresi kovuşturma aşamasına hazırlanmak için zemin oluşturmaktadır. Soruşturma aşamasında, soruşturma konusu suçun suç olmaması veya bu usulün gereklerini karşılamaması gibi önemli nedenlerle soruşturmanın kapatılması veya suçlamaların düşürülmesi ortaya çıkarmaktadır. Bu süreçte dava açmak için yeterli kanıt toplanmalıdır (Yurtcan, 2017: 10-11). Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre ceza yargılaması, soruşturma aşaması ve kovuşturma aşamasından oluşur, bu nedenle soruşturma aşaması, ceza yargılaması ve kovuşturma aşamalarının genel akışına göre tasarlanmıştır.

3.1. Soruşturma Evresinin Yazılılığı ve İşlevi

Suçlamanın aşamalarından biri olan yargılama esnasında sözlülük, soruşturma aşamasında yazı esastır. Hatta duruşma sırasında, soruşturma aşamasında gerçekleşen işlemleri belgeleyen belgeler okunarak, bunlar sözlü hale getirilmekte ve mahkemede savcılık, savunma ve adli makamlar tarafından tartışılmaktadır. Bu bağlamda soruşturma aşamasının yazılı şeklinin, ceza kovuşturması aşamasının usul aşamasının sözlü hale getirilmesinin bir sonucu olduğu söylenebilir. Yazılı form aynı zamanda işlemin türü, yeri, tarihi, işlemin başlangıç ve bitişi, işlemde yer alan veya işlemde yer alan kişilerin görüntülenmesi ve işlemin kaybolmadan takip aşamasına geçebilmesi anlamına da gelmektedir (Kunter, 1989: 65; Toroslu ve Feyzioğlu, 2021: 43). Bunu teyit eden raporda bu kişilerin imzaları vardır. Diğer bir deyişle, işlem yazmayı garanti eden bir kayıtlı kaydedilir. CMK m.169'da soruşturma aşamasının düzenlenmesi, bu aşamada yapılan işlemlerin kayıt altına alınması ile düzenlenmiştir. CMK m.169/2'nin ilk cümlesine göre her soruşturma bir tutanağa kaydedilir. Bununla birlikte, soruşturma aşamasının temel faaliyetleri olan delillerin bulunması, elde edilmesi ve saklanması, kolluk kuvvetlerine izin verilmesi gibi bazı durumlarda acil durum olabilir.

Bu çerçevede yasama organı, acil durum soruşturmalarında kriminal polise sözlü emir verilmesine izin vermektedir. Yazılı talimatlar mümkün olan en kısa sürede sağlanacaktır. Soruşturma aşamasındaki tüm işlemlerin soruşturma, delil toplama ve delil saklama ekseninde yürütüldüğü söylenebilmektedir. Kanıtları kayıtlar, ikinci dereceden kanıtlar ve tanıklık şeklinde sınıflandırarak, her türden kanıt toplama ve savcılara ve yetkili mahkemelere sunma becerimiz rakipsizdir. Örneğin, bir suç mahallini araştırmak, olay mahallindeki tüm saç ve kan izlerini temizlemeyi gerektirmektedir. Farklı delil türleri için farklı yerlerde delil toplanması, doğal olarak soruşturmanın farklı zamanlarda, farklı yerlerde ve farklı kişiler tarafından yürütülmesine yol açmaktadır. Mahkemeler; savcı, savunma avukatı ve davanın taraflarını (tanıklar, bilirkişiler, vb.) içermektedir. Dolayısıyla bu araştırma farklı zamanlarda, farklı yerlerde ve farklı kişiler tarafından yapılmaktadır. Belirli bir zamanda, yerde ve kişide var olması, bu evrenin doğal bir dünya olduğu anlamına gelmektedir (Centel ve Zafer; 2013: 287-288).

Soruşturma aşamasındaki kafa karışıklığı, yalnızca farklı yerlerde farklı kişilerin farklı kanıtlara yanıt vermesinden değil, aynı zamanda farklı yargılamalarda farklı kişilerin ve dolayısıyla birden çok kişinin kullanılmasından da kaynaklanmaktadır. Yukarıdaki maddeye göre, Cumhuriyet Başsavcılığı ceza kovuşturmasının mümkün olup olmadığını belirlemek için soruşturma yapmakla yükümlüdür. Ancak, Cumhuriyet Başsavcılığının sorumluluğunda olan bu görev, atanan savcılar tarafından yürütülmüştür. Başsavcı, soruşturma yapmak üzere bir Cumhuriyet savcısı veya Cumhuriyet savcılarını görevlendirebilir. Bu durumda, soruşturma birkaç savcı tarafından yürütülmüştür. Örneğin, farklı şüpheliler farklı zamanlarda farklı savcılar tarafından sorgulanabilmektedir. (Centel ve Zafer; 2013: 107).

3.2. Soruşturma Evresinin Gizliliği

CMK m.157'ye göre "*Soruşturma konusu, diğer kanuni veya savunma haklarına hâle gelmediği ölçüde gizli tutulmaktadır.*". Soruşturma sürecinde gizlilik geçerlidir. Soruşturma gizliliği, sanığın şüphelileri

savunma hakkı ile hükümet yetkililerinin etkili soruşturma yürütme görevi arasında bir çelişki yaratmaktadır (Okuyucu, 2010: 248).

Soruşturmanın gizliliği hem iddia makamının hem de savunmanın yararına ve her iki makamın da çıkarlarını korumaktadır. Ayrıca CMK'nın 157. maddesi, soruşturma aşamasındaki işlemlerin gizli olduğunu ve savunma makamının savunma hakkını etkilemediğini belirtmektedir.

İddiaların soruşturma altında olduğu ve soruşturmanın gizliliğinin savunma makamının çıkarına olduğu belirtilmektedir. Bu şüphelerin gücü mahkemede tartışılmaya değerdir ve yeterli şüphe yoksa soruşturma sona erecektir. Henüz bir karar verilmeme durumunda müfettişler, gizliliği ihlal etmekle suçlanan zanlıların ifadelerinin suçluları damgalayabileceğini ve yargıçların sonuçtan haberdar edilmeyeceği durumunu ortaya çıkabilir. Soruşturma aşamasındaki en önemli adım, şüpheli bir vaka olup olmadığı belirlemektir. Bu soruşturma faaliyeti, mahkemede kullanılacak kanıtların aranması, elde edilmesi ve güvence altına alınmasından oluşmaktadır. Soruşturma kamuya açıktır ve gizli değildir. Jüri duruşmaları, iddiaları geçersiz kılabilir ve zor, belirsiz veya tehlikeye atılmış destekleyici kanıtları belirsizleştirilmektedir (Donay, 2015: 298; Yenisey, 2015: 12).

Bir soruşturmada gizlilik, savcının delilleri gizleme riski olmadan bulma, elde etme ve muhafaza etme becerisine bağlıdır. Bu anlamda, soruşturmanın gizliliğinin bir sosyal savcılık olarak Cumhuriyet savcılığı için de önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Prensip olarak, yasama organları soruşturma gizliliğine izin verir; ancak bu gizlilik, işlemin yerine ve soruşturma bölümüne bağlı olarak farklı düzenlemelere tabidir. Bu noktada yasama organının amacının etkili ulusal soruşturmalar, sanıkların savunması ve medyanın haber alma hakkını sağlamak olduğu belirtilmelidir. Bu prosedür, diğer şeylerin yanı sıra, vekaletnamelerin azaltılmasına veya uzatılmasına izin vermektedir (Yenisey, 2015: 12).

Örneğin, CMK m. 153/2, müdafilerin dosya ve örnek dosyaları inceleme hakkını kısıtlayarak, gizlilik ilkesine dayalı kapsamlı önlemler alınmasına izin vermiştir. Bu durum aslında daha fazla mahremiyet demektir. Öte yandan CMK 84/2. maddesi, tanık veya bilirkişinin duruşmaya katılmayacak olması veya evinin uzakta olması ve bulunmasının zor olması halinde sanık ve müdafinin dinlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Duruşmalar, işlemin alıcısı olmayan kişilerin katılımına izin vermek için gizlilik politikalarını gevşetmiştir (Ceyhan, 2013: 468).

Soruşturma aşamasında usule ilişkin konuların gizliliğinin önemini yansıtmak için TCK m.285'de bir düzenleme yapmıştır. Buna göre, ceza soruşturması sırasında maddi gerçeğin tespiti için, soruşturmanın gizliliğini ihlal eden, bu yolla masumiyet karinesine zarar veren kişilerin cezalandırılmasına yer vermiştir.

3.3. Soruşturma Evresini Başlatan Suç Şüphesinin Öğrenilmesi

Soruşturma aşaması, CMK m.2'de açıklandığı gibi şüphenin doğrulanmasıyla başlar. TDK sözlüğüne göre şüphe kelimesinin anlamı: "*Kararsızlık, kafa karışıklığı, bir olgu hakkındaki gerçeğin ne olduğunu tahmin edememeden doğan şüphe.*" olarak verilmiştir. Anlaşılacağı gibi, şüphe mutlaka bir hata payı içermektedir. Bu durumda şüphe, karar verme sürecine müdahale etmektedir. Bu, şüpheli konularda nihai kararlar alamayacağımız anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2014: 1422).

Soruşturma evresinde belirli bir konuda nihai karar verilemez, ancak soru sormak nihai kararın başlangıcı olabilmektedir. Bu durumda şüphe durumu, gerçeği bulma ve bir karar verme yeteneğine sahiptir. Bu tür bir şüphenin, mahkeme işlemleri sırasında devam edecek olan bir soruşturma aşamasını başlatacağı unutulmamalıdır (Üzülmez, 2005: 9).

Suç işlenmiş izlenimi veren durum ifadesi suç şüphesi sayılmaktadır. Soruşturma aşaması ve bu aşamada faaliyet başlatan şüpheler, soyut şüphelerden ziyade somut delillere dayalıdır ve soruşturma sürecini başlatacak güce ulaşmıştır. Doktrinde bu tür şüphelere basit şüphe denilmiştir (Şahin ve Göktürk, 2015: 27).

Şüphenin yoğunlaşması sadece düşünce sürecini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda derinlemesine düşünmeye de olanak tanımaktadır. Nihayetinde muhakeme süreci tamamlanıp bir karar verildiğinde şüpheler aşılır ve kesinlik tesis edilmektedir (Kunter, 1989: 43-45).

3.3.1. Resen Öğrenme

Resen öğrenme, Cumhuriyet savcılarının bir suçun işlendiğini ilk elden öğrenmesiyle ortaya çıkan bir durumdur. CMK m.160'a göre Cumhuriyet savcısı, ihbar veya diğer bir yolla suçun işlenmesi halini öğrenince kamu davası açıp açmamaya kanaat getirmek için emrindeki adli kolluk görevlileri yardımıyla araştırma yapmaya başlar. Ayrıca CMK m.161 Cumhuriyet savcısının görev ve yetkilerinden bahseder.

3.3.2. İhbar ve Şikâyet Yoluyla Öğrenme

TDK sözlüğüne göre ihbar kelimesi, bir kişiyi veya suçu ilgili makamlara bildirmek anlamına gelmektedir. Bu nokta da unutulmamalıdır ki, suçu bilen ve ihbar eden kişi, mağdurdan farklıdır. İhbarcının suç ortağı veya mağdur dışında biri olabileceği kabul edilmektedir. Cezai suçları bildirmek; işlediğiniz, işlemiş olduğunuz bir suçu yetkili makamlara bildirmenizi sağlamaktadır. Alman hukuku, üçüncü taraflardan gelen raporlarla iddiaların ileri sürülmesine düzenli olarak izin vermektedir. Sonuç olarak, polisin kendisi tarafından çok az vaka keşfedilmesi ile birlikte polis ve kamu iş birliği, maruz kalanlar üzerinde etkili olmuştur (Kühne, 2010: 2).

Yasa koyucular, çoğu kez bireylerin iradesini üstlenmekle birlikte, bazen bu ilkedен saparak bildirim yükümlülüklerini tanımlamaktadır. Bu durumda CMK m.159 örneği verilebilmektedir. Bu maddeye göre ölümün doğal nedenlerle olmadığından şüphe eden kolluk ve sağlık görevlisi ya da muhtar bu durumu hemen Cumhuriyet Savcılığına bildirmek zorundadır. Yine aynı şekilde CMK m.160/4'e göre bir kamu görevi ile ilgili işlendiği iddia edilen suç nedeniyle bu kurumlara yapılan ihbar veya şikâyetler hemen Cumhuriyet Savcılığına bildirmek zorundadır.

Soruşturmanın ilk aşaması olarak muhbir olarak savcıya iletilen ihbar kabul edilmektedir. Bu varsayım, başka makamlara (valilik, kaymakamlık, elçilik, konsolosluk) bildirimde bulunulmasının mümkün olduğu; ancak ihbarın başsavcılığa iletildiği gerçeğini de yansıtmaktadır. Soruşturma, kolluk kuvvetlerine veya başsavcıya bildirimde bulunmakla veya bu bildiri başsavcıya göndermekle başlar.

İhbar, sadece bir suçun işlendiğine dair şüphe uyandırmanın bir yolu değil, aynı zamanda bazı suçların ortaya çıkarılması için de bir ön koşuldur. Rapor bir suça ithafen ise ortada şüphe varsa ve rapor suç için bir sebep içeriyorsa, memur şüpheliyi bildirmeli ve soruşturma başlatmalıdır. Burada şüphe ve suçu ortaya çıkarmak arzusunu dile getiren kişi suçun mağdurudur. Benzer şekilde, bildirilen suçlar için, şüpheli bir suç, suçun mağduru olmayan bir kişi tarafından bildirildiğinde de aynı durum geçerlidir (Eryılmaz, 2012: 339).

Ceza gerektiren suçlar normalde resen soruşturulup kovuşturulmasına rağmen, savcılık belirli cezai soruşturmalara istisna olarak raporlama gereklilikleri getirilmiştir. Son olarak, belirli suçlar söz konusu olduğunda, yasama organı failin özel koşullarını dikkate alır ve bu nedenle gerçekleri aydınlatmak için raporlama yükümlülüğü vardır (Toroslu ve Feyzioglu, 2021: 60).

Kanun, bir mağdurun bir raporun dosyalanmış sayılması için ne kadar zaman harcaması gerektiğini belirtmemektedir. Bunun için mağdurun suçlandığını, cezalandırılmak istediğini söylemesi yeterlidir. Faillerin soruşturulmasını veya kovuşturulmasını önlemek, soruşturma ve kovuşturma makamlarının hukuki kesinlik ve kamu düzenini sağlamaktan çekinmemesini sağlamak amacıyla duruşma altı ay ertelenmektedir (Artuk ve Yenidünya, 2016: 576). Ceza Kanunu'na göre bu süre, suçun ve failin bilinmesi veya failin lehine uzlaşmaya varılmasıyla başlamıştır. Fail bilinmiyorsa veya biliniyorsa engelleme süresi başlayamaz. Bunun nedeni, raporun faillere değil eylemlere atıfta bulunmasıdır. Bu nedenle, şikâyetçinin iddia ettiği ihlaller soruşturma başlatmak için yeterlidir. Şikâyetler faillerle değil suçlarla ilgilidir, dolayısıyla suça iştirak göstergelerinden biri de suç ortaklığı ise, tüm failer hakkında işlem yapılması için soruşturma başlatılacaktır. Bu duruma literatürde vaka atomikliği ve difüzyon

denilmektedir. Benzer şekilde, şüpheliler veya sanıklar tarafından yapılan feragatler ve geri çağırılmalar, kovuşturma veya kovuşturmadan menedilen kişileri etkilemektedir. Literatürde buna geri çekilme ve davranışsal geri çekilmenin ayrılmazlığı ve aktarımı da denilmektedir.

CMK m.158/5'e göre ihbar ve şikâyetler yazılı veya sözlü olarak yapılır. Bu ihbar ve şikâyet edilen olayların araştırma yapılmaksızın suç oluşturmadığı anlaşılıyorsa ve soyutluk, genellik taşıması durumunda soruşturma başlatılmaz.

3.3.3. Yabancı Devletin veya Hükümetin Şikâyeti ile Öğrenme

Türk Ceza Hukukunun çeşitli ihlallerine ilişkin soruşturma ve kovuşturmalar, yabancı şikâyetlere konu olmuştur. Bu suçlar için ihbar edilmesi bir haklılık şartı, savcılarının iddiaları öğrenmesi için bir fırsattır. T.C. vatandaşları tarafından işlenen suçlar, TCK m.11/1'de vatandaş tarafından işlenen suç başlığı altında bahsedilir.

Akademisyenler tarafından yabancı davaların hukuki niteliği tartışılmaktadır. Pozisyonlardan biri de yabancı şikâyetleri araştırmak olup, resmi şikâyetler temelinde taleplerdir. TCK m.340 ve m.341'e göre diğer bir iddia ise yabancı başvurunun sözlü veya yazılı başvuru bazında incelenip yabancı başvurunun hukuki niteliğinin cezai kovuşturma olarak belirlenmesidir (Centel ve Zafer, 2013: 102).

Şikâyetin hangi sürede yapılacağı TCK m.11/2'de yer almaktadır. TCK m.11'de vatandaş tarafından işlenen suçlarda şikâyetler için altı aylık engelleme süresinin aksine; TCK m.340,341 ve 342 yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlarda, şikâyetler için bir son tarih yoktur. Açılan davalarda teorik olarak davayı geri çekmek mümkün; ancak yurtdışında davanın geri çekilip çekilmeyeceği konusunda tartışmalar devam etmektedir. Bazı yazarlar konuyla ilgili bir kanun olmadığını söyleyince, bazıları yabancı iddiaların geri alınamaz olduğunu söylemektedir. Aksi takdirde suçların işlendiğini öğrenildiğinde soruşturmaya devam edilememektedir. Yurt dışında ceza davası açılabilir savcılarının hazırlık soruşturması başlatıp başlatmayacağı bilimsel olarak tartışmalıdır. Bazı yazarlar, savcılarının yabancı şikâyetleri soruşturma görevi olmadığını öne sürerken, bazıları da savcılarının yabancı şikâyetleri soruşturma görevi olduğunu öne sürmektedir. Ancak yazarlar, savcılarının soruşturmaları sonucunda dava açmakta özgür oldukları konusunda hemfikirdir.

3.3.4. Tutanakla Öğrenme

Ceza yargılamalarına hâkim olan karşılıklı yardım sisteminin, soruşturma sistemine bir yanıt olarak ortaya çıktığı belirtilmelidir. Bu nedenle, hem işbirlikçi hem de soruşturmacı sistemler, yargıçların eylemleri yoluyla sorunları çözmelerine olanak tanımaktadır. Aynı anda hem savcı hem de yargıç olmasına izin verilmemiştir. Unutulmamalıdır ki ceza adaleti sistemi kolluk kuvvetleri ve onların yetkileri arasındaki ilişki etrafında tasarlanmıştır. Böylece, komünal bir sistemde kanun uygulama görevleri, toplum adına görevlerini yerine getiren savcılara devredilmiştir.

Bu sistemde, bir suça tanık olmak hâkimin beraat kararı vermesine etki etmez; çünkü ceza davasını kovuşturmadan hâkim sorumludur. Şikâyetsiz prosedürlerin başarısızlığı, şikâyetsiz prosedürlerin olmadığı ilkesiyle de açıklanabilmektedir. CMK m.205 "*Yargısız yargılama olmaz.*" ilkesinin bir ifadesi olarak, hâkimin bir suça tanık olması halinde suçu işlemediğini ve durumu yetkili merciye bildirmesini gerektirmektedir. Bu çağrı, savcılarını soruşturma başlatmak için ihtiyaç duydukları suçlamalar hakkında bilgilendirmektedir. Bu durumda, şüpheleri belirlemenin ve soruşturma aşamasını başlatmanın bir yolu, raporlardan ders çıkarmaktır. Yine belirtilmelidir ki soruşturma aşaması yukarıdaki rapordan başlanmaktadır.

3.3.5. Mütalaa- İhbar Yoluyla Öğrenme

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (TPG) 367. maddesine göre vergi kaçakçılığı suçunu konu edinmiştir ve bu suçun, Muhasebe Kanunu'nun "*Bazı Kaçakçılık Suçlarının Kovuşturulması*" başlıklı 359. maddesi uyarınca bildirilmesi gerekmektedir. Vergi incelemesi sırasında kimliği tespit edilen kişinin

statüsüne ilişkin sorumlu sicil dairesi ve tahakkuk dairesinden beyan alındıktan sonra bu insanlar rapor verebilmektedir (Karakehya, 2014: 397).

VUK m.367/1, bir vergi kaçakçılığı suçunu keşfeden bir kişinin bunu doğrudan savcılığa şikâyet edip edemeyeceği ayırt edilmiştir. Buna göre, denetçiler ve denetim yapmaya yetkili denetçiler, vergi kaçakçılığı ihlallerini tespit ettikleri anda yetkili ihbar komisyonuna bildirmekle yükümlüdürler. Öte yandan, vergi müfettişi vergi kaçakçılığını ispat ederse bilirkişi heyetinin görüşünü aldıktan sonra vergi dairesi müdürüne yazılı beyanda bulunmalıdır. Bu beyannamenin vergi dairesi veya vergi dairesi tarafından mükellefin beyannamesine tebliğ edilmesi gerekmektedir (Bayraklı, 2006: 199-200; Arslan, 2006: 269).

Vergi kaçırma, uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren bir vergi kaçırma planıdır. Hukuki kararlar durumunda ve hukukun kendilerine yardımcı olduğu durumu çerçevesinde hareket ederler (Şenyüz, 2012: 416).

3.3.6. Adalet Bakanının Talebi Yoluyla Öğrenme

İzin verilmiş olsun veya olmasın, onaydan farklı olarak, genellikle doktrinin uygulamasında yasal gözetim olmadan ifade edilen resmi bir talep veya idari itirazdır (Donay, 2015: 283). Şikâyetler her ne kadar resmi makamlardan gelse de, şikâyet ve şikâyet makamları arasında bazı farklılıklar olduğu da kaydedilmiştir. Örneğin, bir şikâyetin altı aylık bir engelleme süresi vardır; ancak zaman aşımı yoktur. Şikâyetiniz varsa şikâyet masasından da geri çekebilirsiniz (Yenisey, 2015: 239).

TCK çerçevesinde, Adalet Bakanı resmi talepte bulunma yetkisine sahiptir. Ceza davalarında Adalet Bakanının talebi üzerine şüpheleri doğrulayabilir ve talep üzerine soruşturma başlatılabilir. Ancak, suç faaliyetinin ortaya çıkmasıyla bağlantılı olarak soruşturma ve cezai kovuşturma başlatılmaktadır. TCK, devlet kefaletini yalnızca kanun yaptırımı gereği olarak yönetilmektedir. Bu nedenle savcılar, kendi kararlarını verirken bunun mümkün olup olmadığını değerlendirmelidir. Teoriye göre, savcılar yukarıdaki konuları ele almakta özgürdür. Başsavcılığın talebi üzerine savcılar da suçlamaları değerlendirmektedir. Kanaatimizce, Adalet Bakanının talebi üzerine Başsavcılık soruşturmaya devam etmekte veya ceza davası açmakta serbesttir. Ters varsayım, örneğin; cezai kovuşturmanın zaman aşımı süresi dolduktan sonra da devam etmesi gerektiği görüşüne yol açmaktadır (Kunter, 1989: 94).

3.3.7. Yazılı Başvuru Yoluyla Öğrenme

Yazılı başvuru yoluyla öğrenme, savcılığın soruşturma veya kovuşturma yetkisinin bulunmadığı belirli bir suçla ilgili olarak yetkili bir makam tarafından düzenlenen bir rapordur. Yazılı bir başvuru hem bir önkoşul hem de soruları netleştirmek için bir yardımcıdır. Eğitim sektöründe yazılı başvuruların hukuki niteliği tartışma konusudur. Bazı yazarlar, yazılı başvuruların şikâyet niteliğinde olduğu görüşündedir (Yenisey, 2015: 263).

Öte yandan, bazı yazarlar, suç faaliyetinin dilekçe uygunluğunu etkilememesi ve yazılı dilekçelerin sunulması için son tarih olmaması nedeniyle yazılı dilekçelerin dilekçe olduğunu iddia etmektedir. Yabancı makamlardan gelen şikâyetler ve yazılı talepler gibi gerekçelendirme gerekliliklerinin hukuki niteliğinin belirlenmesinde yasal tanınmanın başlangıç noktası olduğuna inanılmaktadır. Bu durumda, bu gereklilikler bağımsız olarak uygulanabilir olsa da, mahkemenin gereklilikleri, yabancı bir şikâyetin veya dilekçenin bir iddia veya şikâyet teşkil edip etmediğini belirlemek için kullanılmamaktadır (Öztürk vd., 2013: 55-56).

Yazılı anayasanın bu kanun kapsamındaki suçların soruşturulmasına ve kovuşturulmasına izin verdiği söylenebilmektedir. Benzer şekilde, Sermaye Piyasası Komisyonu 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nu ağır suç olarak tanımlamakta veya sınıflandırmaktadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMBK) Ceza Soruşturma ve Kovuşturma Teknikleri Kanunu'nun (TCMBK) 1211. maddesinin 68. fıkrası uyarınca, bazı suçlar için bankacılık düzenleyicisine başvuru yapılması gerekmektedir. Banka müdürleri, bazen Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası başkanları, bazen de

Başsavcıların yazılı başvurusu hem söz konusu suç hakkında şüphe uyandırma biçimi hem de gerekçelendirme için bir ön koşuldur (Kunter, 1989: 94). Yasal düzenlemeler göz önüne alındığında, başvuru anında herhangi bir son başvuru tarihinin olmadığı söylenmektedir. 6487 Sayılı Kanun ile Birleşik Krallık'a eklenen Geçici Bölüm 31 kapsamındaki yazılı taleplerin, yazılı talebin geri çekilip çekilemeyeceği konusunda yukarıdaki maddede belirtilen koşullara tabi olduğu unutulmamalıdır (Yenisey, 2015: 264). 24 Mayıs 2008 tarihli yazılı başvuruların net bir iptal politikası olmadan geri alınmayacağı da dikkate alınmalıdır (Özgenç, 2016: 661).

3.4. Soruşturma Evresinin Dağınık Olması

Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma evresi dağınıktır. Başsavcı bir soruşturmada görevli savcuyu değiştirebilir yahut o soruşturmaya başka savcılar ekleyebilir. Yürütülen soruşturmada farklı kolluk görevleri yer alabilir. Soruşturma evresinde olan bu dağınıklık kovuşturmada bulunmaz. Sonuç olarak soruşturma evresinin değişik kişiler tarafından farklı yer ve zamanlarda yürütülmesi durumu bize bu evrenin dağınık olması özelliğini verir.

3.5. Soruşturma Evresinin Kurala Bağlı Olmayışı

CMK' da kovuşturma evresinin nasıl yürütüleceği ayrıntılı olarak verilmesine rağmen soruşturma evresinin bu denli hangi şekle bağlı olacağından söz edilmemiştir. Yani soruşturma evresinde kovuşturma evresindeki gibi sıkı şekil kuralları söz konusu değildir.

3.6. Cumhuriyet Savcısının Soruşturmayı Sürdürmesi

CMK kapsamında hukukumuzda kural olarak kamu davasının mecburiliği ilkesi, istisnai olarak da bazı hallerde maslahata uygunluk ilkesi benimsenmiştir. Ancak burada belirtilmelidir ki kamu davasının mecburiliği ilkesinin iki uzantısı bulunmaktadır. Bu ilke bir taraftan CMK m.160/1 gereğince, bir suç işlendiği şüphesi üzerine Cumhuriyet savcısının derhal araştırmalarına başlama zorunluluğunu gündeme getirir (Ensar, 2011: 39). Diğer taraftan ise savcının suça yönelik yeterli delile ulaştığında ve mevcut deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturduğunda, CMK m.170/1 gereğince kamu davası açmak için iddianame düzenleme mecburiyetini ifade eder. Yani soruşturma evresi bir suç işlendiği izlenimi ile başlamakta, akabinde Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açılabilmesi için yeterli şüpheye ulaşılmaya elverişli nitelikteki delillerin toplanması için hukuki nitelikte bazı işlemler yapılmakta, böylelikle delil toplama faaliyeti icra edilmektedir. Örneğin, bu aşamada: Tarafların ifadesi alınabilir, olay yeri incelemesinde bulunulabilir, şüphelinin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması ile diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasına karar verilmesi, moleküler genetik inceleme talebinde bulunulması, şüphelinin teşhis edilmesinin sağlanması, şüphelinin fizik kimliğinin tespiti, keşif, yer gösterme, ölünün kimliğinin belirlenmesi ve ölü muayenesi ile otopsi işlemleri icra edilebilmektedir. Delil toplanması faaliyeti esasında soruşturma evresinin “*bazırlayıcılık*” fonksiyonuyla yakından ilgilidir. Zira soruşturma evresinde bir bakıma kovuşturma evresinin hazırlığı yapılmaktadır. Delil toplama işlemlerinin esas olarak soruşturma aşamasında yapılması gerektiğine dair düzenlemeyi CMK m.160/2'de görmekteyiz (Centel ve Zafer; 2021: 564). Şöyle ki anılan madde uyarınca;

“Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.”

3.7. Savcılığın İddianame Düzenlemesi ve Unsurları

CMK m.170 gereğince iddianamenin düzenlenmesi ve bu surette kamu davası açılabilmesi için yeterli şüpheye erişilmiş olması gerekir. Dolayısıyla İddianamenin düzenlenmesiyle birlikte esas itibarıyla, Cumhuriyet savcısı tarafından ilgili olaya ilişkin olarak “*yeterli şüphe*” içerecek biçimde delile ulaşıldığı ve somut vakaya ilişkin olarak başkaca araştırılacak bir husus kalmadığı ilan olunur. Bu noktada yeterli şüphe kavramından kısaca söz etmek yerinde olacaktır. Şüphe kelimesi sözlük anlamı tabiriyle: “*Kuşku, zan, san, zihnin bir konuda kesin bir sonuca varamayıp duraksamasıdır.*” Dolayısıyla yeterli şüphe

kavramından anlaşılması gereken husus, yapılan soruşturmanın neticesinde şüpheliye yönelik bir mahkûmiyet beklentisinin hâsıl olmasıdır. Bir başka ifadeyle mevcut delillerden anlaşıldığı kadarıyla şüpheliye atfedilen suçun işlenmiş olması ihtimalinin, işlenmemiş olması ihtimalinden daha çok olması durumudur. Dolayısıyla yeterli şüpheden söz edilebilmesi için aynı zamanda yeterli delilden de söz edebilmek gereklidir. Diğer bir deyişle, belirli bir davada yaklaşık bir %51 mahkûmiyet olasılığı varsa, yeterli şüphe vardır. Çünkü Yargıtay, kararının bir kısmında bu tanıımı benimsemiştir. Soruşturma için yeterli şüpheye sahip olmanın yanı sıra, davranış açık olmalı, fail bilinmeli ve davranışın ön koşulları nihai olarak karşılanmalıdır. Bu koşullardan herhangi biri yerine getirilmezse, Cumhuriyet Savcılığı suç duyurusunda bulunamaz ve dava açmamaya karar verir (Kunter, 1989: 94).

Cezai soruşturmalar ilke olarak savcılığın talimatıyla yürütülür. Soruşturma sonucunda savcı, uyuşmazlığın mahkemede görülmesi gerektiğine karar verirse ve kovuşturma koşulları oluşmuşsa, savcı iddianame düzenleyerek kovuşturmayı başlatır. Buradaki hüküm iddianamenin iadesi açısından da önemlidir. Yukarıdaki anlatıya göre, şüpheli, müdafii, mağdurun kimliği, mağdurun veya zarar görenin kimliği, mağdurun veya suç mağdurunun kimliği, suçun mağduru veya mağdurun vekili veya yasal temsilcisi, kimliğin ifşanın sakıncası yoksa ihbarda bulunanın kimliği, ihbar tarihi, isnat edilen suç ve uygulanacak hukuk, isnat edilen suçun yeri, tarihi ve süresi, şüpheli olup olmadığına bakılır. Bu noktada; suç delili gözaltı durumunda, gözaltı ve tutuklamanın tarihi ve süresi belirtilir. Buradaki hususlar şekle ilişkindir.

Esasa ilişkin bilgiler dâhilinde iddianame, isnat edilen suçları oluşturan olayları eldeki delillere göre detaylandırır. Burada savcı delilleri değerlendirir ve bir yargıya varır gibi ilişkilendirir. İddianamenin sonuç kısmında sanık aleyhine olduğu kadar lehte noktalar da yer almaktadır. Aynı zamanda işlenen suça göre ilgili kanunların öngördüğü ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangisinin uygulanması gerektiğine yer verilir. Suçun bir tüzel kişinin faaliyetleri sırasında işlenmiş olması halinde, o tüzel kişi hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin açıkça belirtilmesi gerekir. Tüm bu bilgilerden ve ilgili yasal hükümlerden, soruşturmanın etkin bir şekilde yürütülmesi için bir girişimde bulunulduğu ve soruşturma aşamasında ilgili davayla ilgili mevcut tüm delillerin tespit edilmesi için bir girişimde bulunulduğu açıktır.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar Ceza Muhakemesi süreci devletlerin gelişimine bağlı olarak gelişmiştir. Devlet erkinin zaman içinde güçlenmesi neticesinde soruşturma evresi devlet tarafından yürütülmüş özellikle savcılık kurumunun gelişimi ile birlikte bu süreç gelişerek günümüzdeki halini almıştır. Özellikle insan haklarına verilen önem bu süreçte de kendini göstermiştir. Teknolojinin gelişimine bağlı olarak soruşturma evrelerinde delile ulaşma, delilleri değerlendirme önemli şekilde gelişerek, güçlü soruşturma evrelerinin doğmasına katkıda bulunmuştur.

Tarihî süreç içerisinde ceza muhakemesinde üç farklı sistem görülmüştür: İtham sistemi, tahkik sistemi ve bu iki sistemin sakıncalarını gidermek için oluşturulmuş iş birliği sistemi. Ülkelerin uygulamış oldukları bu sistemler soruşturma evrelerini doğrudan etkilemiştir.

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturma safhasının nasıl sona erdiği kişi ve toplumun temel hak ve özgürlükleri açısından önemlidir. Soruşturma aşamasının sonunda bir iddianame oluşturulursa; beraberinde mevcut tüm delilleri içeren bir soruşturma dosyası ve özenle hazırlanmış bir iddianame varsa, kovuşturma aşamasında adil ve tutarlı kararlar alınması sağlanır. Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre soruşturma aşaması üç tür kararla sona ermektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre soruşturma aşaması; soruşturma yapılmasına yer olmadığı, kovuşturmanın kabulü, kovuşturmayla yer olmadığına karar verilmesi ile sona ermiştir. Soruşturmanın kapatılması kararının, soruşturma aşamasına son verme kararı olarak kabul edilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bu nedenle, soruşturma aşaması sonunda elde edilen deliller yeterli şüphe uyandırmazsa, savcı kovuşturmayla yer olmadığına karar verir.

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturma safhasının belli başlı özellikler taşıyor: Soruşturma evresinin yazıllığı, gizliliği, soruşturma evresinin dağınık olması, soruşturma evresinin kurala bağlı olmayışıdır.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2006). *Vergi Hukuku* (5. Baskı). Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Artuk, M. E. & Yenidünya, A. C. (1999). *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi, Prof. Dr. Sabir ERMAN'a Armağan*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Baykal, M. G. (2010), *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Bayraklı, H. H. (2006), *Vergi Ceza Hukuku* (3. Baskı). Afyonkarahisar: Külçüoğlu Kültür Merkezi Yayınları.
- Centel, N. & Zafer, H. (2013). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Centel, N. & Zafer, H. & Çakmut, Ö. (2016). *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Centel, N. & Zafer, H. (2021). *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*(5. Baskı). İstanbul Beta Yayıncılık.
- Ceyhan, M. (2013). “*Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafin Dosyayı İnceleme Yetkisi*”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 109, s. 465-483.
- Donay, S. (2015). *Güncelleştirilmiş Ceza Yargulaması Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erem, F. (1971). *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükmeler* (Cilt: II). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Ensar, B. (2011). *CMK m. 171/1 Uyarınca Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryılmaz, M. B. (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gündoğdu, R. & Adıgüzel, N. Ö. (2011). *Ebul Faruk, Kâmus-ı Türkî (Latin Harfleriyle): Şemseddin Sami*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Karakehya, H. (2014). *Ceza Muhakemesi Hukuku – II*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi* (3. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kunter, N. (1989). *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak: Ceza Muhakemesi Hukuku* (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kühne, H. H, (2010). *Strafprozessrecht: Eine systematische Darstellung des deutschen und europäischen Strafverfahrensrechts* (8. Auflage). C. F. Müller, Heidelberg.
- Okuyucu, E. G, (2010). “*Soruşturmanın Gizliliği*”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 59, Sayı: 2, s. 243-275.
- Özen, M. (2017). *İdari Ceza Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Öztürk, B. & Tezcan, D. & Erdem, M. R. & Sırma Gezer, Ö. & Saygılar Kırt, Y. F. & Alan Akcan, E. & Özaydın, Ö. & Tütüncü, E. E. (2013). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku: Ders Kitabı* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şahin, C. & Göktürk, N. (2015) *Ceza Muhakemesi Hukuku – II* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şenyüz, D. (2012). *Vergi Ceza Hukuku: (Vergi Kabahatleri ve Suçları)* (6. Baskı). Bursa: Ekin Yayıncılık.

- Taner, M. T.(1950) *Cezâ Muhakemeleri Usulü* (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Toroslu, N. & Toroslu, H. (2016). *Cezâ Hukuku Genel Kısım* (22. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Toroslu, N. & Feyzioğlu, M. (2021). *Cezâ Muhakemesi Hukuku* (10. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (2014). *Türkçe Sözlük* (9. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları,
- Ünver, Y. & Hakeri, H. (2017). *Cezâ Muhakemesi Hukuku* (13. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Üzülmez, İ. (2005). "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları". Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 58, Yıl:, s. 41-72.
- Özgenç, İ. (2016). *Türk Cezâ Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yenisey, F. & Plagemann, G. (2015). *Alman Cezâ Kanunu: Strafgesetzbuch (StGB)*, (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yurtcan, E. (2017). *Cezâ Yargılaması Hukuku* (14. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.